

ENTELEKTÜEL SERMAYENİN, REKABET VE YENİLİKÇİLİK İLE İLİŞKİSİNE LİTERATÜR AÇISINDAN GENEL BİR BAKIŞ

*Ercan ERGUN¹
Osman YILMAZ²*

ÖZET

Ekonominin uluslar arası boyut kazanması, küreselleşme, sürekli yenileşme ihtiyacı ile birlikte bilgi teknolojilerinin kullanımındaki artış, işletmeleri yoğun rekabet ortamında faaliyette bulunmaya zorunlu kılmıştır. İşletmeler yapılan rekabetlerin başarılı sonuçlanması için değişik strateji ve yöntemler geliştirmektedirler. Bu açıdan rekabet avantajını kuvvetlendirmek ve geliştirmek için rakiplere göre üstünlük sağlayan kaynaklara ve yeteneklere sahip olmak gerekmekte olup biri de şüphesiz yeniliktir. İşletme kendini mevcut durumlara göre daima güncel halde bulundurması, ayak uydurması gerekmektedir. Günümüzün değişken koşullarında firmaların değişime ayak uydurabilmeleri yeniliğe açık olmaları gerekmektedir. İşletmeler yenilenme sürecini gerçekleştirdikleri takdirde, performanslarını iyileştirmekte ve sürdürülebilir rekabet avantajı da yakalayabilmektedir. İşletmelerde rekabet üstünlüğü sağlayan unsurların başında entelektüel sermaye gelmekte olup, işletmelerin rekabet avantajı kazanmalarında büyük öneme sahiptir. Bu rekabet ortamında işletmelerin en önemli gücü sahip oldukları entelektüel sermaye değerleri ve yeniliği benimseyebilme düzeyidir. İşletmelerin başarılı olabilmeleri için yeni fikirler üretmeli ve bunları başarı ile uygulayabilmelidir. İşletmelerin rekabet avantajlarını iyi kullanmaları, ileri ve özgün bilgiye sahip, çevre ile ilişkilerin güçlü olması açısından entelektüel sermaye işletmeler açısından büyük önem taşımaktadır. Bu öneme ilaveten çalışmada entelektüel sermayenin rekabet ve yenilikçilik ile olan ilişkisi ve öneminin aktarılması amaçlanmıştır. Bu çalışma tarama yöntemiyle hazırlanarak, kavramsal bakış açısıyla, işletmelerde rekabet ve yenileşme sürecinin entelektüel sermaye ile ilişkisi spesifik olarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rekabet, Entelektüel Sermaye, Yenilikçilik

AN OVERVIEW TO THE RELATIONSHIP OF INTELLECTUAL CAPITAL WITH COMPETITION AND INNOVATION IN TERMS OF LITERATURE

ABSTRACT

International dimension of economy, globalisation, and increase in using information technologies due to instant innovation need force the business organizations to operate in extreme competition environment. Business organizations develop different strategies and methods to be successful in this competition environment. In this respect, business organizations should have high quality sources and skills in order to strengthen the competition advantage and dominate the others. One of this high quality sources is innovation. Business organizations should always be updated for the current situation and adapt the new situations quickly. Under instantly changing circumstances firms must be open to changes. In case business organizations carry out renewal process, they can enhance their performance and have sustainable competition advantage. One of the main elements for business organizations to provide a competitive advantage is intellectual capital and the importance of this intellectual capital cannot be ignored. The most important power of business organizations under this competition environment is intellectual capital they have and the level of adopting the innovations. Business organizations must produce new ideas and practice them successfully so as to be successful. Intellectual capital is so important for business organizations in terms of using of competition advantage well, having improved and original information and having strong relations with the others. In addition to this importance, it has been intended to deliver the importance and the relation between intellectual capital and competition and innovation in this study. This study has been prepared with scanning method and in this study the relation between intellectual capital and competition and renewal process in business organizations is specifically discussed with conceptual perspective.

Key words: Competition, Intellectual Capital, Innovativeness

1.Giriş

Küresel iş yaşamında işletmelerin en önemli amacı kar hedeflerini gerçekleştirmek olmaktadır. Özellikle rekabet ortamının oldukça geliştiği bu dönemlerde istenilen amaçlara

¹ Yard.Doç.Dr. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü İşletme Fakültesi

² Fırat Üniversitesi SBMYO Öğretim Görevlisi osmnylmz@hotmail.com

ulaşılması için işletmelerin entelektüel sermaye ve yenilik kavramlarını benimsemiş olmaları gerekmektedir.

Bilgi, günümüzde en önemli silah haline gelmiştir. İşletmeler edinmiş oldukları bilgileri işleyerek yenileşme faaliyetlerinde bulunurlar. Bu faaliyetlerin başarılı sonuçlanması işletmeye rekabet ortamında başarı getirecektir. Entelektüel sermaye de bilginin bu derece önemini destekler şekilde, ekonomik birimlere rekabet avantajı sağlayan ve kurumların temelini sağlamlaştıran, kurum geleceğini sadece maddi varlıklara bağlamanın eksik kalacağını göstermektedir. Çalışmamızda öncelikle entelektüel sermaye kavramı üzerinde durularak gelişim evreleri aktarılacak, akabinde rekabet ve yenilikçilik olgularıyla ilişkilendirilecektir.

2. Entelektüel Sermaye Ve Gelişimi

Genel olarak entelektüel kelimesi, derinlemesine bilgi ve birikim sahibi olup; bilinenlerin ötesine ilişkin değerlendirmeler yapabilen kişidir. Sermaye kelimesi ise, ait olunan disipline göre farklılık göstermektedir. Nitekim finansal açıdan; işletmenin sahip varlıklar ile borçları arasındaki fark; ekonomi bilimi açısından ise üretime katkı sağlayan üretim faktörleridir. İki kavramın birleşimi olan entelektüel sermaye ise işletmenin maddi olmayan rekabet artırıcı varlıklarıdır. (Yılmaz, 2010).

İlk profesyonel entelektüel sermaye yöneticisi olarak bilinen, konunun bir başka öncü ismi Leif Edvinsson ise entelektüel sermayeyi değere dönüştürülebilir bilgi olarak tanımlamaktadır (Edvinsson, 1997). Bundan ES yaklaşımının kökenlerindeki mali muhasebenin tüm önemli rolünü, ayrıca şerefiye değerini şirketleştirme tartışmalarında finansal tablolarındaki marka isimleri, ün v.b. görebiliriz (Polo, 2007).

Maddi varlıklara ilişkin yönetim süreçlerinin kurumsallaşmış olmasına karşın gayri maddi varlıkların yönetim süreçleri halen gelişim sürecindedir. Entelektüel sermayenin varlığı stratejik bir bakış açısıyla şirketler arası kar farklılığının büyük ölçüde içsel etmenlere, özellikle de gayri maddi karakterlere bağlı olduğunu belirten bir takım teoriye dayanarak anlaşılabilir. Entelektüel sermaye'nin bilincine varılması ile bir firmanın maddi olmayan varlıkları niteliksel bir hale gelebilecektir. (Arslan, 2005) Entelektüel sermaye yönetiminin temel amacının gayri maddi varlıklarının yönetimine ilişkin süreçlerin tanımlanması ve geliştirilmesidir. Bu çerçevede entelektüel varlıkların tespiti ve işletme için değere dönüştürülmesini entelektüel sermaye yönetimi ile olabilecektir. (Erkuş, 2006)

Entelektüel sermaye kavramının netleşmesi için birçok çalışma yapılmış, uluslararası sempozyum ve düzenlenmiştir (Yıldız ve Tenekecioğlu, 2004). Entelektüel sermayenin tanımı ve bileşenleri hakkında konsensüs sağlamak üzere Avrupa Birliği entelektüel sermaye konsensüs projesi olarak MERITUM'u gerçekleştirdi (MERITUM, 2001). Avrupa Birliği entelektüel sermaye tanımında tamamen konsensüs sağlanamadığından entelektüel sermayenin konsensüsü amacı ile gerçekleştirdiği MERITUM projesinde entelektüel sermayeyi "insan, yapısal ve ilişki sermayelerinin kombinasyonudur" diye tanımlamıştır (MERITUM, 2001)

Selma Akpınar 2003 yılında Türkiye'de ilk defa entelektüel sermaye ve işletme performansına etkileri üzerine çalışmıştır ve Entelektüel Sermayenin işletmelerin performansları üzerine etkileri üzerine yapmış olduğu doktora çalışmasında entelektüel sermayenin işletmenin sürdürülebilir kazanç elde etme potansiyeline katkısının büyük olacağını belirtmiştir. Entelektüel Sermaye yönetiminin anlamlı olabilmesi için yapılandırılması gerekliliğine işaret etmiştir (Akpınar, 2003).

Entelektüel Sermaye zekâ, bilgi, yaratıcılık, bilişim, deneyim, hayal, iletişim ve etkileşim bağlamında zenginlik üreten/üretmeye sevk eden mekanizmadır (Papatya, 2003). Nitekim diğer sistemler gibi bu mekanizmada belli temel aşamalara sahiptir. Entelektüel sermayenin evrelerinden;

-Birinci evre, raporlama perspektifinden cisimsizleri görselleştirme üzerinde odaklanmıştır.

-İkinci evre, çoğu zaman yetkinlik ekleme veya bilgi yönetimi olarak adlandırılan insan sermayesi enjeksiyonu ile ilgili olmuştur.

-Üçüncü evre, insan sermayesinin sistemli bir şekilde—örgüte çok daha sürdürülebilir olan bir kazanç potansiyeli sağlayan—bir çarpan olarak yapısal sermayeye dönüşmesi olmuştur.

-Dördüncü evre, yapısal sermayenin bir dış kaynaktan şırınga edilmesidir. Bu, Entelektüel sermayenin azamileştirilmesinde hızlandırıcı bir etki yaratır (Stewart, 1997).

Edvinsson ise entelektüel sermaye geliştirmede temel aşamalar olarak ortaya koyduğu modele göre entelektüel sermayenin evreleri; misyon, ölçüm, liderlik, teknoloji, sermayeleme ve süreklileştirmedir (Edvinsson,2002).

3.Rekabet Ve Yenilikçilik

Piyasa yapısını niteleyici rekabet, firmaların piyasayı ve piyasadaki koşulları etkileme gücüdür. Stratejik bir unsur olarak rekabet ise; ekonomik faaliyetlerin sınırlanmadığı ya da tamamen engellenmediği ve etkin bir şekilde sürdürüldüğü ideal bir ortamı sergilemektedir. (Aktan ve Vural, 2004). Nitekim rekabet, rekabet teorisinin ve pratiğinin getirdiği boyutlarda yorumlandığında, endüstriyel faaliyetlerin gelişme göstermesinin ve özellikle toplumsal refahın olmazsa olmaz bir koşulu olarak nitelendirilmektedir (Karabıçak, 2009).

Serbest piyasa ekonomisinin odak noktasında yer alan temel paradigma rekabettir. (Elmacı ve Kurnaz, 2004) Günümüzdeki üretim ve ticaretindeki gelişmelerin – küreselleşme, teknolojik değişim, ekonomik koşullar, sosyo kültürel ve demografik koşullar- sonucunda işletmeler de, iç ve dış piyasalardaki rakipleriyle ürün fiyatı ve kalitesi açısından eskiden olduğundan çok daha yoğun bir rekabete girişmelerine yol açmıştır. Küresel ekonomiye geçilmesi, pazarlarda var olan işletme sayılarının artması, ikame malların gelişmesi, teknoloji ve bilgiye yönelik gelişmelerin artması faaliyet gösteren işletmelerin daha sıkı bir rekabet ortamına girmesine sebep olmuştur (Kibritçioğlu, 1996)

Rekabet avantajı geliştirmek için rakiplere üstünlük sağlayan kaynaklara ve yeteneklere sahip olmak gerekir. Bunlar olmazsa, kuruluşların yaptıkları, rakipleri tarafından kolayca kopyalanabilir hatta daha iyisi yapılabilir ve rekabet avantajı yok olur. Burada bahsedilen kaynaklar; maliyet veya farklılık avantajı sağlamaya uygun ve uzmanlaşmış, kuruluşa has özelliklerdir (Aktan, 2004). Bunlar; pazarlama bilgileri, örgütsel ve idari yetenekler, bireysel ve kolektif öğrenebilme yetenekleri, sosyal sermaye (güven v.b.) şebekeler (müşteri bağlantıları, dış kaynak alımı, üniversitelerle işbirliği, stratejik birliktelikler v.b.), mülkiyet hakları (patentler, markalar) v.b. olarak sayılabilirler (Oğuztürk, 2003).

Yenilikçilik bilimsel bulguların, ekonomi ve toplumsal faydaya dönüştürülmesi olarak da tanımlanabilir. (Değirmencioğlu, 2006). OECD'nin tanımına göre yenilik; “işletme uygulamalarında, işyeri organizasyonunda veya dış ilişkilerde yeni veya önemli derecede iyileştirilmiş bir ürün (mal veya hizmet) veya süreç, yeni bir pazarlama yöntemi ya da yeni bir organizasyonel yöntemin gerçekleştirilmesidir.” (Özen ve Bingöl, 2007)

Günümüzün değişken koşullarında firmaların değişime ayak uydurabilmeleri ve belirsiz çevre koşullarına adapte olabilmeleri için yenilik yönelimli olmaları gereklidir. İşletmeler yenilik yolu dinamizm kazanmakta, performanslarını iyileştirmekte ve sürdürülebilir rekabet avantajı yakalayabilmektedir (Naktiyok, 2010).

4. Entelektüel Sermaye, Rekabet Ve Yenilikçilik İlişkisi

Globalleşen ticaretin uluslararası düzeyde gelişmesi, pazarların dünyaya açılması ile beraber rekabet ortamı sertleşmiştir. Rekabet gücü bilgiye, teknolojinin kullanımına ve entelektüel sermayeye dayalı hale getirmiştir. Bu olgunun farkında olan işletmeler entelektüel sermayelerine stratejik planlarında yer vermektedir. Entelektüel kaynaklarını arttırmayan işletmeler ise piyasa değerini kaybederek rekabet edemez duruma gelecektir. Bilgi ve maddi olmayan varlıklar işletmelerde rekabet üstünlüğü sağlayan en önemli unsurdur (Bozdemir, 2009)

Şirketlere rekabet üstünlüğü sağlayan unsurların değişmiştir ve entelektüel sermaye, işletmelerin rekabet avantajı kazanmalarında büyük öneme sahiptir. Bu durum, entelektüel sermayenin etkili yönetilmesini kaçınılmaz kılmaktadır. (www.humanresourcesfocus.com 05.12.2009). Entelektüel sermayenin alt faktörleri ile birlikte düzenli olarak analiz edilmesi ve geliştirilmesi gereklidir. (<http://www.ukradanismanlik.net> 03.08.2011)

Ekonominin uluslar arası boyut kazanması, sürekli yenilik yapma ihtiyacı ve bilgi teknolojilerinin daha fazla kullanımı, şirketleri yoğun rekabet ortamında faaliyette bulunmaya zorunlu kılmıştır. (Sanchez and Marin, 2005; Kaya, 2011) Firmanın büyümesi ve rekabet edebilirliği açısından sadece ve özel olarak ar-ge üzerine yoğunlaşmak yerine yeteneklerin desteklenilmesi ve yeniliklerin geliştirilmesi gerekir. (Oğuztürk, 2003).

Yenilik, entelektüel sermaye için büyük bir önem taşımaktadır. İşletme açısından yenilik, entelektüel sermayeyle yeni üretim yöntemleri ve ürünler elde etmek anlamına gelmektedir.(Bozdemir 2009) Yenilik yöneliminin oluşumu ve etkinliği örgütsel faktörlere bağlıdır (Naktiyok, 2010). İşletmelerin başarılı olabilmeleri için yeni fikirler üretmeli ve bunları başarı ile uygulayabilmelidir. İleri ve özgün bilgiye sahip, çevre ile ilişkileri güçlü olmalıdır. Bu da, entelektüel sermaye değerlerine sahip olmayı gerektirir (Toraman vd., 2009). Bosworth ve Webster'e (2006) göre, entelektüel sermaye değerleri inovasyon sürecinin oluşumunun alt yapısını sağlamaktadır. Sullivan (2000)'a göre, entelektüel sermaye bilgi, akıl, düşünce ve inovasyonu içerisinde barındırmaktadır (Toraman vd.,2009).

Entelektüel sermaye unsurları, işletme yenilikçiliğinin en önemli kaynağıdır. Yenilikçilik ve nitelikleri için belirleyici bir rol oynamaktadır (Toraman vd., 2009). Analizler entelektüel sermayenin, yenilikçiliğin en önemli belirleyicisi olduğunu vurgulamaktadır. İnsan sermayesi, beceri, yaratıcılık ve bireylerin deneyimler ile yenilik için en değerli kaynaklardır. Şirketlerin, eğitim, geliştirme ve öğrenme imkânları ile insan sermayesine yatırım yaparak, aynı zamanda çalışanlarının yenilik becerilerine sahip olur. Bu nedenle, öncelikle, firmalar nitelikli ve yetkin çalışanları ile çalışmalıdır (Günday vd., 2008). Yenilikçilik için uygun ortam yaratılmadan, bireysel yetenekler yeterli olmayacaktır. (Akpınar, 2003).

Yenilikçilik için; işletme çevresinin fikirlerinin alınması, memnuniyetlerin belirlenmesi, geriye dönük bilgilendirmeler ile müşteri memnuniyetinin sağlanması ile satış hacmini artıracak yeni uygulamaları başlatabilmek ilişkisel sermaye ile mümkündür. Özellikle müşteriler, ürünlerin eksikliklerinin giderilmesi yönünde kendi faydalarına yönelik ancak

sonuçta işletme için bir yenilik faaliyeti gerçekleştirir. (Toraman vd., 2009). Yenilikçiliğin başarısı tüm organizasyon ve çalışanların yanında müşterilerin, tedarikçilerin, ağ ortaklarının da katılımına bağlıdır. Onların istek ve bilgilerinin bilinmesi yeniliğin düşünce aşamasından – uygulama aşamasına kadar tüm süreçte organizasyonun performansını yukarıya taşımaktadır. (Yalçınkaya, 2010)

İşletmenin yenilik stratejileri belirlenirken daha iyi sonuçlar için, inovasyon ve entelektüel sermaye arasındaki ilişkiyi etkin şekilde kullanılmalıdır. (Carneiro, 2000). Eğer bilgi yönetimi de inovasyon araştırmalarından pozitif olarak etkilenebilirse, yeni bilgilerin geliştirilmesi için yapılan yatırımlar firmaları daha değerli pazarlarda yeni işler yapmaya sevk edebilir. Daha iyi sonuçlar elde etmek için, inovatif çabalar rekabetçi yönelimler ve onların sonucu olan hareketler ile stratejik olarak kombine edilmelidir (Ayzit, 2006).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çağımızın meydana getirdiği rekabet şartları ve değişen ekonomik koşullar işletmelerin devamlılıklarını sağlayabilmeleri açısından değişik amaçlara yönelterek işletmelerin çeşitli özelliklere sahip olmalarını gerekli kılmışlardır. Kar hedeflerini gerçekleştirebilmeleri için gerekli işletme özellikleri; rekabet avantajına sahip, fikir üretebilen, ileri teknoloji ve özgün bilgiye sahip, dış çevre ilişkilerinde başarı gibi şartları içermektedir.

Bahsedilen işletme özelliklerini gerçekleştirebilmek, entelektüel sermaye değerlerine sahip olmayı ve bu değerlerin yenileşme sürecinde aktif bir şekilde kullanabilmesini gerekli kılmaktadır. İşletmelerin yenileşme yeteneğinde önemli bir yeri olan entelektüel sermaye unsurları, işletmelerin sürdürülebilir rekabet yapılarının sürekliliğinde ve geleceğe yönelik planlama ve yatırımlarında belirleyici etkenlerdir. İşletmelerde istenilen başarı, entelektüel sermaye değerlerinin yenileşme sürecine dahil edilebilmesi ile mümkündür. Bu durumda en büyük sorumluluk yönetime düşmekte olup, bu kaynakları kullanma noktasında alacağı stratejik kararlar hayati önem taşımaktadır.

Yenileşme sürecinde başarı sağlayan işletmeler verimli, karlı ve sürdürülebilir rekabet avantajına sahip ve geleceğini garantilemiş işletmeler olarak değerlendirilebilir. Bu durum ülke ekonomisine genellendiğinde, ekonomisinde inovatif işletmeleri barındıran ülkeler ise küresel ölçekte rekabet avantajı elde ederek kalkınırlar ve ekonomik gelişme sağlamış olur.

Bu bağlamda işletmeler açısından; entelektüel sermayenin öneminin bilinmesi, kurum ve işletmelerin yenileşmeyi benimseyici stratejik kararlar almaları, gerekirse yeniden yapılanma sürecine gidilmesi, çağın şartlarına göre kendini güncelleyebilmesi ayrıca bilgiye gereken önemin verilmesi ve üretilerek paylaşılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akpınar Selma, (2003), “Entelektüel Sermayenin İşletmelerin Performansı Üzerindeki Etkileri”, G.Y.T.E., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli
- Aktan Coşkun., (2004), “Yeni Ekonomi Ve Yeni Rekabet”, Türkiye İşveren Konfederasyonu Yayınları, Ankara
- Aktan Coşkun ve Vural İstiklal, (2004), “Rekabet Gücü Ve Rekabet Stratejileri”, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Ankara
- Arslan Özgür, (2005),” Entelektüel Sermaye'nin Türkiye'deki Raporlanma Şeklinin İncelenmesi” Journal Of Faculty Of Business, 2004 – No.1, Vol. 5, No. 2
- Ayzit Gülşah, (2006), “Rekabet Avantajı İçin Entelektüel Sermayenin Modellenmesi Ve Bir Uygulama Çalışması”, Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa

- Bozdemir Neslihan Özlem, (2009), “Entelektüel Sermayenin Örgüt Üzerindeki Etkileri Ve Uygulamadan Örnekler”, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Yönetim Ve Çalışma Psikolojisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Carneiro Alberto, (2000), “How Does Knowledge Management Influence Innovation And Competitiveness?”, Journal Of Knowledge Management, Volume 4, Number 2, pp.87-98
- Değirmencioğlu Çağdaş, (2006), “Kobi'lerde Organizasyonel Becerilerin Yenilikçilik Performansına Etkisi”, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Edvinsson Leif, (1997), “Developing Intellectual Capital At Skandia”, Long Range Planning, 30(3),pp. 366-373
- Edvinsson Leif, (2002), “Corporate Longitude”, Pearson Education, London
- Elmacı Orhan ve Kurnaz Niyazi, (2004), "Sürdürülebilir Rekabet Gücüne Yönelik Vizyon Arayışlarında Faaliyet Tabanlı Maliyetleme Yaklaşımı", Sabancı Üniversitesi - Tüsiad Rekabet Forumu
- Erkuş Ahmet, (2006), “Entelektüel Sermaye: Bir Uygulama”, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum
- Günday Gürhan ve Diğ., (2008), “An Integrated Innovation Model: How Innovations Are Born And What Are Their Impacts On Firm Performance?”, 15th International Annual Euroma Conference, Groningen, Hollanda: University Of Groningen ,pp.92-101
- Karabıçak Mevlüt, (2009), “Uluslararası Yabancı Sermaye Akımlarının Türkiye Ekonomisinin Küresel Rekabet Gücü Üzerindeki Etkileri”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(1),ss.137-149.
- Kaya Nurullah,(2011), “Entelektüel Sermaye Raporu İçindeki Sosyal Bilgi”, Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 25, Sayı: 2
- Kibritçioğlu Aykut, (1996), “Uluslararası Rekabet Gücüne Kavramsal Bir Yaklaşım”, Mpm, Verimlilik Dergisi, Sayı:3.
- Meritum, (2001), “Guidelines For Managing And Reporting On Intangibles (Intellectual Capital Report)”, Final Report Of The Meritum Project.
- Naktiyok Atılhan, (2007), “Yenilik Yönelimi Ve Örgütsel Faktörler”, Atatürk Üniversitesi İibf Dergisi, 21(2),ss.211-230.
- Oğuztürk Bekir Sami, (2003), “Bölgesel Kalkınmada Yenilikçiliğin Rolü Ve Göller Bölgesi Üzerine Bir Uygulama”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Özen Üstün, Ve Bingöl Murat, (2007), □”İşletmelerde Bilişim Teknolojileri Ve Yenilikçilik: Erzurum, Erzincan Ve Bayburt'taki Kobi'lerde Bir Araştırma”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(2), ss.399-417.
- Papatya Nurhan,(2003),”Kaynak Tabanlılık Görüşü”, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- Polo Francisca Castilla, (2007), “The Recent History Of Intellectual Capital: The Most Significant Topics And Contexts In Its Development”, Int. J. Accounting, Auditing And Performance Evaluation, Vol. 4, Nos. 4/5
- Sanchez A. Aragon and Marin G. Sanchez,(2005), “Strategic Orientation, Management Characteristics And Performance: A Study Of Spanish Smes,” Journal Of Small Business Management, 43/3, pp. 287-308.
- Stewart Thomas A., (1997), “Entelektüel Sermaye”, (Çev. Zülfü Dicleli, Nurettin El Hüseyini), Mess Yayınları, İstanbul.
- Toraman ve Diğ., (2009), “İşletmelerde İnovasyon Sürecinde Entelektüel Sermaye Ve Yönetim Muhasebesi Kapsamında Değerlendirilmesi”, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, C.11, s.1
- Yalçınkaya Yalçın, (2010), “Bilginin Farkındalık Ve Farklılığında Organizasyonların Gelecek Alanı: İnovasyon Türk Kütüphaneciliği”, Cilt 24, Sayı 3
- Yılmaz Hüseyin, (2010), “Bilgi Yönetimi Sürecinde Performans Yönetim Modellerinin Uygulanması“ Sayı 2 (2): Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Bahar,ss.59-76
<http://www.ukradanismanlik.net> (03.08.2011)
<http://www.humanresourcesfocus.com> (05.12.2009)